

БИОГРАФИЈА И БИБЛИОГРАФИЈА МИРОСЛАВА МАРКОВИЋА (1919–2001)

Мирослав Марковић је рођен у Београду, 18. марта 1919. године. Његов отац, Светозар, био је трговац, а мајка, Обренија, књижевник. Марковић је завршио чувену Другу мушку гимназију 1937, а класичну филологију је дипломирао на Филозофском факултету Београдског универзитета 1942. године. За време окупације био је на принудном раду у неколико јавних предузећа, да би 1. септембра 1943. године, почео да ради на Филозофском факултету „реорганизованог“ Београдског универзитета. Академску каријеру је започео као асистент знаменитог византолога Георгија А. Острогорског, на Катедри за балканистику (предмет: Балкански народи и Византија). Од стране партизана је био мобилисан 31. децембра 1944, и радио је прво у Пропагандном одељењу Врховног штаба као преводилац, а затим је пребачен у Генералштаб, тачније, у Војно-издавачки завод МНО где је радио као редактор; демобилисан је 1. августа 1945. и упућен на рад у издавачкој кући „Култура“, где је такође радио као преводилац и редактор. Коначно, 31. децембра 1946. враћен је на београдски Филозофски факултет. Овог пута је био запослен као „асистент приправник“ при Катедри класичне филологије, а за предмет Грчки језик и књижевност. Старогрчки је предавао и студентима на Одељењу за филозофију, и у свом раду је тежио томе да филозофско образовање утемељи на самим изворима. Стога, Марковић приређује и једну значајну хрестоматију грчких филозофских текстова (*Florilegium Philosophum Graecum* [1951]); функција ове хрестоматије била је двојака: (1) приступачност грчких филозофских текстова и (2) лакше савладавање старогрчког језика.

У првом периоду своје веома плодне каријере, одмах након Другог светског рата па све до средине педесетих година када напушта Југославију, активно пише, преводи и приређује. Са старогрчког и латинског преводи списе Хераклита, Аристотела, Хорација; приређује *Давидијаде* Марка Марулића, песме Фране Божичевића Наталиса, византијске повеље из Дубровачког архива; од тумача старине преводи, пре свега, дела совјетских аутора Александрова, Машкина, Тронског, Авдијева, Удаљцова и др; такође, део његове преводилачке продукције били су и текстови Енгелса, Плеханова, Розентала, као и Доброљубова, Бјелинског и др.

На основу регистра аутора и дела које је преводио у другој половини четрдесетих и првој половини педесетих година, могло би се закључити да је Марковић био промарксистички оријентисан, прецизније, да је био дијаматовац. Међутим, ако се зна да је у тим годинама нова власт радила на устројавању академског живота који би био у складу с новом званичном идеологијом, и да један универзитетски наставник и сарадник државних института није имао пуну слободу у одабиру литературе коју ће преводити и користити у настави, онда је јасно да се такав закључак – да је Марковић био дијаматовац – не може одмах извести. Напротив, судећи по преписи која нам је доступна и сведочанству људи са којима је комуницирао, јасно је да он никада није заступао ондашња официјална идолошка уверења. Марковић је био преокупиран својим научним радом, те се ни тих година, а ни и касније није политички ангажовао.

На Београдском универзитету је радио до 1. јула 1954. године, када, на наговор проф. Милоша Ђурића, одлази у Индију као гостујући истраживач на Универзитету *Visva-Baharati*. Најважнији резултат тог боравка је, свакако, превођење *Bhagavadgītā*-е; његов шпански превод се појавио 1958, а српски (1981). Након једногодишњег боравка у Индији одлази у Венецуелу, и тамо од 1955. до 1962. године ради на престижном Универзитету „Лос Андес“ (Мерида). Из Немачке 1962. добија позив Ханса Хертера, који прихвата и прелази на Универзитет у Бону, а након тога одлази у Кембриџ, где је био активан у периоду од 1963. до 1968. године. Чувени хелениста, палеограф и кодиколог, Александар Турин, одлази у пензију 1969. године, и уместо њега, на препоруку Чедвика, Гатрија и других значајних научника тога доба, Марковић почиње да предаје на Катедри за класичне науке на Универзитету Илиноис (Урбана, САД), а од 1973. до 1977. је био и шеф исте. Основао је часопис *Illinois Classical Studies* (1976–), који је уређивао од 1976. до 1982. и од 1988. до 1992, а који је убрзо по оснивању постао један од угледнијих у области класичних студија. На Универзитету у Илиноису остаје до пензионисања 1989, а исти Универзитет му 1994. године додељује и почасни докторат. У том периоду је такође био и гостујући професор на универзитетима у Мичигену (University of Michigan) и Северној Каролини (University of North Carolina), Тринити колеџу у Даблину (Trinity College) и др.

Марковић је гостовао и на многим светским универзитетима (поред управо поменутих, предавао је и у Грчкој, Израелу, Канади итд); предавања је најчешће држао на језику домаћина. Говорио је немачки, енглески, француски, руски, шпански, италијанским, бугарски, новогрчки, а од древних језика готово савршено је познавао старогрчки, латински и санскрит. А такође је важио и за једног од водећих стручњака за „ишчитавање“ грчких и латинских рукописа. Поред палеографије, био је непрекиснени познавалац античке филологије, историје, археологије, текстологије, фолклористике, философије, религиологије итд. Његово издање Хераклитових фрагмената (досада се појавило неколико издања на више светских језика) деценијама се сматра најрељевантнијим, а исти статус имају и његава издања списа Диогена Лаертија, Јустина Философа, Атинагоре, Теофила Антиохијског, Татијана, Климента Александријског, Оригена, Иполита Римског и др. Активно је и писао, публикувао је око 250 стручних радова; био је мајстор кратких форми – бавио се искључиво суштински важним стварима, а све оно сувишно је елиминисао, избегавајући непотребну преопширност. Наравно, објављивао је и монографске студије већег обима, и оне су увек биле рађене у складу са највишим научним стандардима.

Мирослав Марковић се упокојио 14. јуна 2001. године, у Илиноису, а заупокојена литургија служена је 24. јуна у тамошњој цркви Света Три Јерарха.

Библиографија (избор)

- Mirosław Marković, *Florilegium Philosophum Graecum*, Beograd: Naučna knjiga, 1951.
- Мирослав Марковић, „Византијске повеле Дубровачког архива“, *Зборник радова САНУ* књ. 21, Византолошки институт књ. 1, Београд 1952, стр. 205–262 (са 10 факсимила).
- Aristotel, *Kategorije*, Beograd: Kultura, 1954
- Хорације, *Одабране песме*, Београд: Нолит, 1956.
- *M. Maruli Davidiadis libri XIV*. E cod. Taurinensi in lucem protulit. M. M. (Emeritae: Typis Universitatis 1957); друго редиговано издање: *M. Marvli Delmatae Davidias*, ed. M. Marcovich, Leiden in Boston (MA): Brill, 2006 [Mittelateinische Studien und Texte, 33].
- *Bhagavadgītā* (version del sanscrito con una interpretacion racional por Mirosław Marcovich), Mérida: Universidad de los Andes, 1958.
- *Francisci Natalis carmina*. E cod. Spalatensi in lucem protulit M[irosław]. M[arković]. (Belgradi: Academia Scientiarum, Seorsum editorum liber 302 1958).
- *Bhagavad-Gītā: Počeci indijske misli*, Beograd: BIGZ, 1981.
- Мирослав Марковић, *Филозофија Хераклита Мрачног*, Нолит, Београд 1983.
- *Hippolytus Refutatio omnium haeresium*, Patristische Texte und Studien 25, Berlin: Walter de Gruyter, 1986.
- Mirosław Marcovich, *Studies in Graeco-Roman Religions and Gnosticism*, Leiden, New York, Copenhagen and Cologne: Brill, 1988.
- Mirosław Marcovich, *Studies in Greek Poetry*, Atlanta: Scholars Press, 1991.
- *Iustini Martyris Apologiae pro Christianis*, Patristische Texte und Studien 38, Berlin: Walter de Gruyter, 1994; *Iustini Martyris Dialogus cum Tryphone*, Patristische Texte und Studien 47, Berlin, Walter de Gruyter, 1997.
- Mirosław Marcovich, *Patristic Textual Criticism I*, Atlanta: Scholars Press, 1994.
- *Theophili Antiocheni ad Autolyicum*, Patristische Texte und Studien 44, Berlin: Walter de Gruyter, 1995.
- *Tatiani Oratio ad Graecos*, Patristische Texte und Studien 43, Berlin: Walter de Gruyter, 1995.
- *Clementis Alexandrini Protrepticus*, Vigiliae Christianae, Supplements № 34, Leiden: E. J. Brill, 1995.
- *Diogenis Laertii Vitae Philosophorum*, Vol. I: *Libri I–X*, Vol. II: *Excerpta Byzantina et Indices*, Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana, Stuttgart, Leipzig, 1999.
- *Athenagorae Qui Fertur De Resurrectione Mortuorum*, Vigiliae Christianae, Supplements № 53, Leiden: E. J. Brill, 2000.
- *Origenis Contra Celsum libri VIII*, Vigiliae Christianae, Supplements №54. Leiden: E. J. Brill, 2001.
- *Heraclitus: Greek Text with a Short Commentary*, Sankt Augustin: Academia Verlag 2001.
- Мирослав Марковић, *Студије о религији антике*, Никшић: Српско друштво за хеленску филозофију и културу, Јасен 2001.

Литература:

- David Sansone, „Mirosław Marcovich“, *Gnomon*, Vol. 73 (2001), pp. 746–748.
- Богољуб Шијаковић, „Мирослав Марковић и његов завјетни дар“, у: Мирослав Марковић, *Студије о религији антике*, Никшић: Српско друштво за хеленску филозофију и културу, Јасен 2001, 133–135; исто у: *Огледање у контексту: О цркви и држави, знању и вјери, предању и идентитету*, Београд: Службени гласник 2009, стр. 447–448, 451–452.
- Jaroslav Pelikan, „Toward Keeping ‘The Neoplatonic School’ Philologically Sound: Some Notes on the Continuing Contribution of Mirosław Marcovich to Slavic Orthodox Theology“, *Illinois Classical Studies*, Vol. 27–28 (2002–2003), pp. 165–173.
- Благоје Пантелић, „Зашто је Мирослав Марковић морао да оде“ (Јављања Мирослава С. Марковића из Венецуеле (1955) проф. Милошу Н. Ђурићу), *Теолошки погледи*, бр. 1 (2016).